

Türkiye Tarımında Gap (Good Agricultural Practices) Uygulanabilirliği ve Tarım Ürünleri Ticaretine Olası Etkileri

Sertaç Duman¹, Mücahit Paksoy² & Harun Tanrıvermiş³

¹Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, Görükle-BURSA.

²Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, Dışkapı-ANKARA

³Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, Dışkapı-ANKARA

ÖZET: Dünyada özellikle gelişmiş ülkelerde insan sağlığı, hayvan refahı ve çevrenin korunması önemli konular haline gelmiş ve bu konularda birçok önlem alınmaya başlanmıştır. Bunların başında İyi Tarım Uygulamaları (İTU) gelmektedir. İTU; tarım ürünlerinin gıda güvenliği çerçevesinde sağlıklı, kaliteli, çevreye zarar vermeden, insan ve hayvan varlığını koruyan ve sürdürülebilir bir biçimde üretilmesini öngörmektedir. İTU konusunda en geniş kapsamlı çalışma Avrupa ülkeleri tarafından hazırlanan EUREPGAP dokümanı olup, bu uygulamanın sertifikalandırmaya tabi tutulması ve ihracatta taraf ülkelerce talep edilmesi, dünya tarım ve gıda ürünleri ticaretinde yeni bir tarife dışı teknik engel olarak görülmektedir. Türkiye gibi tarımsal üretim sistemleri yeterince gelişmemiş ve özellikle üretim faaliyetleri ile ilgili izleme ve kayıt sistemlerinin kurulmadığı gelişmekte olan ülkelerin bu uygulamaları izlemeleri ve bunlardan yararlanarak tarım ürünleri ihracatını geliştirmeleri oldukça zor görülmektedir. Ülkemizde 8 Eylül 2004 tarihinde İyi Tarım Uygulamalarına İlişkin Yönetmelik yayınlanarak gerekli yasal altyapı oluşturulmuş olmakla birlikte, bu alandaki gelişmelerden yararlanılabilmesi için öncelikle tarımda kayıt, izleme ve değerlendirme sisteminin kurulması ve bu alanda üretici birliklerinin etkin olarak çalışmalarının sağlanması gerekli olacaktır.

Good Agricultural Practices in Turkish Agriculture and Its Possible Impacts on Agricultural Trade

ABSTRACT: In the world, especially in advanced countries human health, animal welfare and conservation of environment became important issues come into scene and several measures have been taken in these issues. Good Agricultural Practices (GAP) comes first from these. GAP is foreseen sustainable, healthy, quality production of agricultural products in context of food safety by giving no damage to environment, protecting human and animal existence. The most detailed work on GAP is EUREPGAP document, which subjected to certification and demanded from part countries on export, seen non-tariff technical difficulty in agricultural and food trade. Countries like Turkey, where agricultural production systems have not sufficiently developed and monitoring and registration systems about production facilities have not set up, to follow these practices and develop agricultural export benefited from these is seen rather difficult. In Turkey, on September 8 th 2004, a legal infrastructure was established with publishing the regulation of GAP, but to benefit from these practices a registration, monitoring and evaluation system in agriculture should establish and producer unions work in this area effectively.

1. Giriş

Dünyada 1970'li yılların sonlarında tüketicilerin bilinçlenmesi ile birlikte daha sağlıklı, güvenilir, çevreye zarar vermeden üretilen ürünlere olan talebin artması ve 1990'lı yılların sonlarında yaşanan gıda kökenli salgın hastalıklar, dikkatleri tarımsal üretim süreçlerine çekmiştir. Aynı zamanda yenilenemeyen doğal kaynakların korunması gündeme gelmiş ve bu kapsamda özellikle tarımsal faaliyetlerde sürdürülebilirlik anlayışının benimsenmesine yönelik stratejilere önem ve öncelik verilmiştir. Dünyada özellikle 1997 yılından sonra tarım ürünlerinin güvenilirliği ve gıda güvenliği tartışmaları, dış pazarların çok daha sıkı ticaret engelleri uygulamalarına neden olmuştur. Bu kapsamda son yıllarda İTU olarak bilinen ve tarım ürünlerinin güvenli bir şekilde üretilmesini sağlayacak uygulamaları gösteren talimat ve standartlar ortaya çıkmıştır. İTU, tarımda kimyasal kullanımının bir program dahilinde azaltılması,

toprak ve çevreye zarar veren uygulamaların minimize edilmesi, verimliliğin artırılması ve

böylece tarımın sürdürülebilirliğinin sağlanmasını hedeflemektedir. Bu uygulamanın esas amacı, mevcut tarımsal uygulamalara, yeni ve çevreyle uyumlu tarım tekniklerinin sürdürülebilirlik ilkesi çerçevesi içinde adapte edilmesidir.

Günümüzde küreselleşme sürecinde tarım ve gıda ticareti alanında üretim ve tüketim çevreleri (hükümetler, çiftçiler, gıda işleme firmaları, perakendeciler vb.); gıda güvenliği, gıda güvencesi, kalite ve çevre ile ilgili sorunlarına daha fazla ilgi göstermeye başlamışlardır. Tarımsal üretime ilişkin çevresel, ekonomik ve sosyal sürdürülebilirliğin sağlanması hedeflenmektedir. Bu çerçevede öncelikle düşük dış girdili tarım ve organik tarım uygulamalarına yönelik çalışmalar yapılmış ve en son olarak da İTU üzerinde yoğun çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. İTU, esasen tarafların bir araya gelmesiyle, çiftçi ve hükümetlerin

ihtiyaçlarının giderilmesi ve tarımsal üretim ile gıda işleme zincirinde uygulanması gereken işlemler üzerinde odaklaşmıştır. İTU, birçok ülke ve kuruluş tarafından ele alınmış, uygulamada bazı farklılıklar göstermekle birlikte, temelinde yatan felsefe aynıdır. Bu felsefe, tarım ürünlerinin insanlara, -sıfır kirlenme ekonomik ve teknik yönlerden mümkün olmadığına göre- çevreye minimum düzeyde zarar verecek şekilde üretilmesi üzerine kurulmuştur.

Günümüzde İTU'nu en kapsamlı şekilde ele alan uygulama Avrupalı perakendecilerden oluşan ve EUREP (European Retailers Produce Working Group) olarak adlandırılan bir organizasyon tarafından hazırlanmış olan EUREPGAP Dokümanıdır. Bu doküman tarımsal ürünlerin üretimindeki İTU standartlarını sunmakta, aynı zamanda bu uygulamayı takip eden üreticilerin sertifikaya almasını talep etmektedir. Bu düzenleme ve yeni yaklaşımlar, gelişmekte olan ülkeler ve Türkiye için önemli bir avantaj ve/veya dezavantaj olabilir.

Tarım ürünlerinde kalite ve standartların gündeme gelmesi, değişen tüketim yapısı, dış pazarların İTU uygulamalarını sertifikalandırmak yoluyla garanti altına almak istemesi gibi gelişmeler, Türk çiftçisinin bireysel olarak ayak uydurmakta zorlanacağı gelişmelerdir. Üretim tekniklerinden, pazarlama tekniklerine kadar dünyada sayısız gelişme yaşanmaktadır. Ancak Türkiye mevcut tarımsal yapısı ve mevcut tarım organizasyonları ile bu gelişmelere ayak uydurmakta yaşamsal zorluklarla karşılaşılması beklenmektedir. Bu koşullarda ülkemizde kısa ve orta vadede; tarım, çevre ve dış ticaret alanlarına yönelik yaklaşımların yeniden gözden geçirilmesi, dünya tarım ve gıda ürünleri pazarlarında ülkemizin payının korunması ve geliştirilmesi gerekli görülmektedir. Bu bildiri literatür araştırmasına dayalı olup, özellikle gelişmiş ülkelerdeki İTU'nun incelenmesi ve bu uygulamaların, sertifikalandırma süreci de dahil olmak üzere, Türk tarım ürünleri dış ticaretine olası etkilerinin tartışılması amaçlanmıştır.

2. İyi Tarım Uygulamaları

İTU, son dönemlerde kamunun ve hükümetlerin gıda güvenliği ve kalitesi ile sürdürülebilir tarıma duyduğu geniş ilginin sonucu olarak şekillenmiştir. İTU; tarımsal üretimin planlanması, geliştirilmesi, pazarlanması, kayıt altına alınarak gıda güvenlik zinciri içinde güvenli ürünlerin tüketicilere ulaştırılması ile ilgili bütün iş ve işlemler olarak tanımlanabilir. İTU bir anlamda, çevreye duyarlı, asgari hijyen standartlarını karşılayan, kimlik-kayıt sistemi olan ve yaygın kabul gören bir tarım biçimidir (Akdamar 2004).

1970'li yıllarda tarımla ilgili olarak genellikle teknik öneriler geliştirilmiştir. Bu teknik çalışmalar üretim, bitki besleme, tarımsal savaşım, hasat sonrası uygulamalar ve benzeri konular üzerine

yoğunlaşmıştır. Bu kapsamda 1980'li ve 1990'lı yıllarda Entegre Savaşım Yönetimi (IPM¹), Entegre Yetiştiricilik Yönetimi (ICM²), Tarımın Korunması (CA³) ve Entegre Besin Yönetimi (INM⁴) gibi konular gündeme gelmiştir. Bu gelişmeleri sosyo-ekonomik ve ekolojik konular takip etmiş ve tüm tarım sistemi her yönüyle ele alınmaya başlanmıştır. İyi Tarım Uygulamaları; IPM, ICM, INM ve CA'nın, gıda güvenliği, kalite yönetimi, ekonomik üretim, çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik konularının genel prensipleri ile entegre edilmesidir (Duman ve Sarı 2004).

İTU'nun temel felsefesi değişmemekle beraber, uygulamaların kapsamı ülkeden ülkeye ve bazı birlik ve organizasyonlara göre farklılık göstermektedir. Örneğin AB, pestisitlerin uygun kullanımı ve katkı kalıntı miktarlarının azaltılmasının üzerinde dururken, FAO, tarımın çevresel ve ekonomik sürdürülebilirliği, ABD ise çevre kirlenmesinin önlenmesi konusuna ağırlık vermektedir (FAO 2003).

İTU, tarımda kimyasal kullanımının bir program dahilinde azaltılması, toprak ve çevreye zarar veren uygulamaların minimize edilmesi, verimliliğin artırılması ve böylece tarımın sürdürülebilirliğinin sağlanmasını hedeflemektedir. Bu uygulamanın temel amacı, mevcut tarımsal uygulamalarda yeni ve çevreyle uyumlu tarım tekniklerini sürdürülebilirlik çerçevesi içinde adapte etmektir.

FAO (Dünya Gıda ve Tarım Örgütü)'ya göre İTU; sürdürülebilir tarım ve kırsal kalkınmanın başarılabilmesi için uygulanması gereken bir mekanizmadır. İTU yoluyla; tarımsal üretimin sisteminin; sosyal olarak yaşayabilir, ekonomik olarak karlı ve verimli, insan sağlığını ve varlığını koruyan, hayvan sağlık ve refahını sağlarken çevreye önem veren bir hale gelmesi amaçlanmaktadır (FAO 2002; FAO 2003a).

FAO tarafından ortaya konulan İTU 11 ana başlık altında toplanmıştır (FAO 2002).

1. Toprak
2. Su
3. Bitkisel üretim ve yem bitkileri üretimi
4. Bitki Koruma
5. Hayvansal üretim
6. Hayvan sağlığı
7. Hayvan refahı
8. Hasat, çiftlik içi işleme ve depolama
9. Enerji ve atık yönetimi
10. İnsan refahı, sağlığı ve güvenliği
11. Yaban hayatı ve çevre

¹ IPM; Integrated Pest Management

² ICM; Integrated Crop Management

³ CA; Conservation Agriculture

⁴ INM; Integrated Nutrient Management

ABD'de İTU'nun başlangıcı 1997 yılına rastlamaktadır. ABD'de temelde ülke içinde üretilen ve ithal edilen yaş meyve-sebzelerin güvenilirliğini garanti altına alabilmek için bir sistem geliştirme ihtiyacı duyulmuştur. Taze olarak tüketilen ürünlerden kaynaklanan çeşitli salgın hastalıklar nedeniyle tarımsal uygulamalarda güvenliği sağlamak amacıyla, USDA (Amerikan Tarım Bakanlığı) ve FDA (Amerikan Gıda ve İlaç İdaresi) tarafından yaş sebze ve meyvelerdeki mikrobiyolojik gıda risklerini minimize edecek bir direktif hazırlanmıştır. Bu düzenleme doğrultusunda hazırlanan İTU'nun amacı; yaş meyve ve sebzelerin mikrobiyolojik gıda zararlarını minimize edecek şekilde üretilmesi ve işlenmesi için izlenmesi gereken işlem ve uygulamaları ortaya koymaktadır (Duman ve Sarı 2004).

ABD'de geliştirilen İTU, 2 ana bölüm ve 6 alt bölüme ayrılmıştır. Bunlar;

I. Yetiştiricilik

1. Arazi Kullanımı ve Yerleşim
2. Kompost ve gübre
3. Su
4. Pestisitler

II. Hasat, Kurutma, Ayıklama

1. İşçilik
2. Hasat ekipmanları

Avrupa'da İTU'a yönelik çalışmalar da 1997 yıllarında şekillenmiştir. Avrupalı perakendeciler tarafından üç yıllık bir çalışma sonucunda ortaya çıkan EUREPGAP Dokümanı, günümüzdeki en kapsamlı dokümanlardan biridir. EUREP tarafından ortaya konulan İTU'yu ise 14 ana başlık altında toplamıştır:

1. İzlenebilirlik
2. Kayıt tutma ve iç denetleme
3. Çeşitler ve anaçlar
4. Alan yönetimi
5. Toprak ve substrat yönetimi
6. Gübre kullanımı
7. Sulama
8. Bitki koruma
9. Hasat
10. Ürün işleme (çiftlik içi)
11. Atık ve kirlilik yönetimi, geri dönüşüm
12. İşçi sağlığı, güvenliği, refahı
13. Çevresel konular
14. Şikayet Formu

Avrupa'da şekillenen EUREPGAP Dokümanını diğer İTU'larından farklı kılan temel nokta, İTU prensiplerinin bir kalite güvence sistemi olan HACCP prensipleri ile birleştirilmiş olmasıdır. Diğer bir ifade ile EUREPGAP dokümanı sadece iyi tarım uygulamalarının prensiplerini vermekle kalmayıp, bunlara uyulması için alınması gereken önlemleri, uygunluk kontrollerini ve uygunsuzluk halinde alınması gereken tedbirleri de ortaya koymaktadır. Özet bir ifade ile;

EUREPGAP = GAP + HACCP'den oluşmaktadır.

GAP: Good Agricultural Practices (İyi Tarım Uygulamaları)

HACCP: Hazard Analysis Critical Control Points (Tehlike Noktalarında Risk Analizi)

EUREPGAP Dokümanında kontrol edilmesi ve uygunluk sağlanması beklenen toplam 210 adet kritik kontrol noktası vardır. Bu kritik kontrol noktalarından 47'si "büyük zorunluluk"; 48 tanesi "küçük zorunluluk"; 65 tanesi ise "tavsiye" niteliğindedir.

EUREPGAP tarafından ortaya konan İTU Standartları 5 adet olup, başlıkları aşağıdaki gibidir; (<http://www.eurep.org>)

1. Yaş meyve & sebze
2. Çiçek ve süs bitkileri
3. Entegre tarım işletmeleri güvence sistemi
4. Entegre su ürünleri güvence sistemi
5. Kahve (yeşil)

İTU'nun önemini kavrayan bazı ülkeler 2002 yılında ulusal ve bölgesel çalışma grupları oluşturarak ülkelerindeki tarımsal üretimi EUREPGAP normlarına uygun hale getirmeye başlamışlardır.

Günümüzde dünyada 40'a yakın ülkede 12 bin üretici, yaklaşık 4 milyon dekarlık alanda yaş meyve ve sebze EUREPGAP disipliniyle üretim yapmaktadır.

İngiltere, İsrail, Şili, Yeni Zelanda ve Avustralya (JANZ-ANZ, Chile-GAP vb.) gibi bazı ülkeler, ülkesel bazda geliştirdikleri "Ulusal Tarımsal Üretim Standartları" ile İTU'nun ülkelerindeki tarımsal üretimde kullanılmaktadır (Akdamar 2004).

3. Türkiye Tarımı Açısından İTU'nun Değerlendirilmesi

İTU, kapsamı ve amaçları bakımından esasen tüm ülkelerde izlenmesi gereken bir uygulamadır. Ancak İTU'nun uygulanabilirliği ülkelerin gelişmişlik düzeyi ve tarımsal altyapıları ile yakından ilgilidir. Türkiye gibi ülke tarımının birçok sorunla karşı karşıya kaldığı ve tarımsal işletmelerin küçük ölçekli olduğu ülkelerde bu uygulamaları yürütmek oldukça zor görülmektedir.

İTU sadece ülkelerin iç üretim sistemi için geliştirdikleri bir uygulama olmayıp, yurt dışından ithal edilecek olan ürünlerde de uyulması istenen bir kural haline gelmiştir. İTU, konusunda en kapsamlı ve günümüzde en geçerli olan uygulamanın EUREPGAP dokümanı olması ve EUREPGAP dokümanının da sertifikalandırılmaya tabi tutulması ülkemizde özellikle meyve ve sebze ihracatı yapan üretici ve firmalar açısından önemli bir sorun haline gelmektedir.

Türkiye yaş meyve sebze ticaretinin büyük kısmını Avrupa ile gerçekleştirmektedir. Avrupa'da yaş meyve sebzelerin ortalama % 85-90'lık bir bölümü süper marketler tarafından üreticilere sunulurken, bu oran

Türkiye'de yaklaşık olarak % 10 düzeyindedir. Dolayısıyla EUREPGAP sistemi çerçevesinde üretimde bulunmak ve sertifikalı ürünleri ihraç etmek neredeyse bir zorunluluk haline gelmiştir (ATS 2004; Satıcı 2004). Son dönemlerde bazı büyük süper marketler, 2004 yılı sonundan itibaren yaş meyve ve sebze reyonlarında EUREPGAP sertifikası olmayan ürünleri müşterilerine sunmayacaklarını açıklamışlardır (Migros gibi).

Ülkemizin üretim yapısı, İTU sistemine geçmek konusunda oldukça fazla kısıtlayıcı faktörlere sahiptir. Bunların başında işletme ölçeğinin düşük olması gelmektedir. Türkiye'de ortalama işletme arazisi 61 da ve örtüaltı üretim alanları ortalama 2 da dolayındadır. Dünya geneline bakıldığında İTU'nu başarılı şekilde yürüten ülkelerin arazi büyüklüklerinin ortalama 250-350 da arasında olduğu görülmektedir. İşletme ölçeğinin küçük olmasının yanı sıra işletmelerde arazi varlığı dağınık, çok parçalı, işletme sermayesi oldukça yetersiz, girdi kullanımı yönünden bölgeler arasında önemli dengesizlik bulunmakta, üreticilerin özellikle kimyasal kullanım düzeyleri ile uygulamaları hiçbir kurum tarafından izlenmemekte, üretici örgütleri üreticilere sadece girdi pazarlamakta, üreticinin yönlendirilmesi, bilgilendirilmesi, üretim tekniklerinin izlenmesi ve kayıt düzeninin oluşturulmasına yönelik kayda değer bir çalışma yapılmamıştır. Diğer yandan üreticilerin sosyal özellikleri dikkate alındığında, İTU'nın getirdiği bir dizi prensip, standart ve kuralı uygulayabilmek için çok sayıda uzmana ve ilave yatırımlara ihtiyaç bulunmaktadır. Özellikle Avrupa'nın İTU'nu ortaya koyan EUREPGAP dokümanı oldukça kapsamlı olup, bireysel çiftçiler tarafından uygulanması son derece zordur. Ancak büyük ölçekli, işletme sermayesi yeterli olan ve uzman bir kadro ile çalışan işletmeler EUREPGAP'i bireysel olarak uygulayabilirler. Her ne kadar bu durum göz önüne alınarak EUREPGAP sertifikalandırmasında başvuru açısından bireysel üretici ve üretici grubu olmak üzere iki seçenek sunulmuşsa da, üretici grubu olarak başvuruda gruptaki üretici sayısının fazla ve her bir işletme ölçeğinin küçük ve dağınık olmasından kaynaklanacak sayısız sorunla karşılaşılması mümkün olabilecektir (Duman ve Sarı 2004). Tarımsal üretimin oldukça düşük bir oranının ihraç edilmesi ve çiftçilerin genel eğitim durumlarının düşük olması olumsuzluk yaratan diğer önemli faktörler arasında yer almaktadır.

En son gerçekleştirilen Dünya Gıda Zirvesi Eylem Planı'nda İTU'nu uygulayan kişi/kuruluşların desteklenmesi gerektiğine karar verilmiştir. İTU'nu benimseyen üreticilere verilecek ekonomik desteklerle gelirin azaltılması, ortalama harcamaların azaltılması, pazara girişin sağlanması, çiftçi varlıklarının parasal değerlerinin artırılması ve İTU'nu uygulamayan üreticilerin desteklerden yararlanma düzeylerinin azaltılması hedeflenmiştir (Duman 2004). Bazı ülkelerin üreticilerine İTU konusunda destek vermeleri yakın bir zamanda yaş

meyve sebze dış ticaretinin bazı ülkeler aleyhine bozulmasına neden olabilecektir. Özellikle sertifikalı ürünlerin dış pazara çok rahat girdikleri ve daha yüksek fiyatlardan pazar buldukları göz önüne alınırsa, ülkemizde konu ile ilgili tedbirlerin bir an önce alınması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından 8 Eylül 2004 tarihinde yayınlanarak yürürlüğe giren "İyi Tarım Uygulamalarına İlişkin Yönetmeliği'nin" amacı, çevre, insan ve hayvan sağlığına zarar vermeyen bir tarımsal üretimin yapılması, doğal kaynakların korunması, tarımda izlenebilirlik ve sürdürülebilirlik ile gıda güvenliğinin sağlanması olarak belirlenmiştir (Md.1). Yönetmelik, iyi tarım uygulamalarına uyulması için İl Müdürlüklerinin, üreticilerin, üretici birliklerinin, müteşebbisler ile yetkilendirilmiş kuruluşların görev ve sorumlulukları ile denetim esaslarını kapsamaktadır (Md.2). Yönetmelikte İTU; Tarımsal üretim sisteminin sosyal açıdan yaşanabilir, ekonomik açıdan karlı ve verimli, insan sağlığını koruyan, hayvan sağlık ve refahı ile çevreye önem veren bir hale getirmek için uygulanması gereken işlemleri olarak tanımlanmıştır. Üretici ise tarımsal ürünlerin her aşamadaki üretimini İTU kriterlerine göre yapan gerçek ve tüzel kişileri ve müteşebbis ise İTU kriterlerine göre; üretim yapan ve/veya ürünü işleyen, ambalajlayan, etiketleyen, taşıyan ve pazara hazır hale getiren iç ve/veya dış pazarda pazarlayan, pazarlamada aracılık eden gerçek veya tüzel kişiler olarak tanımlanmıştır (Md.4). Yönetmelikte; İl Müdürlüklerinin, İTU kriterlerine göre üretim yapan üreticilerin ve üretici birliklerinin, üretici ve üretici birliklerinin ürününü satın alan müteşebbislerin ve yetkilendirilmiş kuruluşlarının görev ve sorumlulukları detaylı olarak açıklanmıştır.

Ülkemizde İTU'nun yapılabilmesi için alınması gereken bazı önlemler aşağıda gibi sıralanabilir (ATS 2004; Duman ve Sarı 2004):

- Üreticilerin örgütlenmesi ya da mevcut örgütlerin güçlenmesi ve konu ile ilgili çalışmalar yapılması,
- Kimyasalların besin maddelerindeki kalıntı limitlerinin Avrupa Birliği standartlarında tutulması ve sürekli olarak gözden geçirilmesi,
- Konu ile yasal düzenlemelerin İTU ile ilgili yasal düzenlemeler ile uyumlu hale getirilmesi (ancak bu uyumun sağlanması esnasında Türk tarım sisteminin özellikleri asla göz ardı edilmemelidir),
- İTU ve özellikle de EUREPGAP kriterlerine uygun üretime destek verebilecek danışmanlık müesseselerinin oluşturulması,
- Yurt içi üretim ve satışların denetiminin daha dikkatli bir şekilde yapılması ve kaydının tutulması,
- Üreticilerin eğitimine ağırlık verilmesi,
- Tarımda işletme ölçeğinin büyütülmesine yönelik çalışmaların teşvik edilmesi ve işletmelerin Türk

Medeni Kanununa göre tanımlanan asgari işletme ölçeğinin altında parçalara bölünmesi ekonomik ve sosyal önlemlerle önlenmeli,

- İlgili kurumlar arasında koordineli çalışmaların gerçekleştirilmesi.

Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Tarımsal Üretim ve Geliştirme Müdürlüğü koordinasyonunda İTU konusunda çalışmalara başlanmış olup, alınacak önlemler ve gelişmeler sayesinde tarımsal üretimde ve ihracatta artışın yanı sıra, ülkemiz insanlarının da sağlıklı ve güvenilir tarımsal ürün tüketmeleri mümkün olacaktır (Akdamar 2004).

4. Genel Değerlendirme

Dünya tarımsal ürünler ticareti hızlı bir gelişim göstermektedir. Bu değişim içerisinde her geçen gün ortaya yeni kalite standartları, yeni teknikler, yeni talepler, yeni standartlar ve uygulamalar çıkmaktadır. İTU son yılların üzerinde en fazla çalışılan konularından biri haline gelmiştir. İTU'ları temelinde insan sağlığı, hayvan refahı, çevre ve doğa için sayısız fayda taşımakla birlikte uygulamada yaşanan zorluklar ve bu uygulamaların dünya tarım ürünleri dış ticaretine yansımaya şekli konunun boyutlarını değiştirebilmektedir. Özellikle yaş meyve sebzelerde dünya ticaretinde önemli bir yeri olan Avrupa ülkelerinin İTU ve bu uygulamalar çerçevesinde geliştirmiş oldukları EUREPGAP dokümanını süper marketlerden gelen bir baskının da sonucu olarak yaş meyve sebze dış ticaretinde bir gereklilik haline getirme eğilimine girdikleri görülmektedir. Bu eğilim, özellikle tarımsal üretim sistemleri nispeten gelişmemiş ülkelerin önüne konulan yeni bir tarife dışı teknik engel niteliği taşımaktadır. Ülkemizde olduğu gibi işletmelerin önemli bir kısmının küçük ölçekli, çiftçilerin büyük bir kısmının eğitim düzeyinin düşük ve çiftçi örgütlenmesinin yetersiz olduğu gelişmekte olan ülkelerde söz konusu yeni standartlara adaptasyonda ciddi anlamda sıkıntılar yaşanacaktır. Bu uygulamalara adaptasyon ise temelde yapısal bir takım değişimleri gerektirdiği için oldukça uzun bir zaman gerekecektir. Ayrıca İTU konusundaki standartlar sürekli revize edilmekte ve yeni standartlar da ortaya çıkmaktadır. Son dönemlerde EUREP tarafından geliştirilen Entegre Tarım İşletmesi Güvence Sistemi ve Entegre Su Ürünleri Sistemi bunlara bir örnek olarak verilebilir. Bu sistemlerde tüm tarımsal üretim birimleri hayvancılık da dahil olmak üzere modüler halde ele alınmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerin bu hızlı değişimlere ayak uydurması oldukça güçtür.

Bu konuda alınması gereken ilk tedbir tarımsal ürün üreticilerinin ve konu ile ilgilenen firmaların bilgilendirilmesi ve mevcut üretici örgütlerinin konu ile ilgili çalışmaya başlaması konusunda destek olunmasıdır.

Kaynaklar

- Anonim, 2004. İyi Tarım Uygulamalarına İlişkin Yönetmelik, TC Resmi Gazete Tarih: 8 Eylül 2004, Ankara.
- Akdamar, M., Dünyada İyi Tarım Uygulamaları ve Gerekçeleri, Türktarım, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Dergisi, Mayıs-Haziran 2004, Sayı: 157, s.39, Ankara.
- Altınalev, D., 2004. Geleceğin Dünya Ticareti, Türktarım, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Dergisi, Mayıs-Haziran 2004, Sayı: 157, s.41, Ankara.
- ATS, 2004. EUREPGAP Protokolü Çerçevesinde Yaş Meyve Sebze Üretimi, Antalya Ticaret ve Sanayi Odası Dergisi, Yıl : 18, Mart 2004, Sayı: 194, Antalya.
- Duman, A., 2004. İyi Tarım Uygulamalarının Uluslararası Tarım Ticaretindeki Belirleyici Etkileri, Türktarım, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Dergisi, Mayıs-Haziran 2004, Sayı: 157, s. 28-31, Ankara.
- Duman, S. Ve E. Sarı, 2004. Bahçe Bitkilerinde İyi Tarım Uygulamaları ve EUREPGAP, Türktarım, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Dergisi, Mayıs-Haziran 2004, Sayı: 157, s.32-37, Ankara.
- FAO 2002, Good Agricultural Practices, Agenda 21, Second Version, June 2002, Rome
- FAO 2003, Good Agricultural Practices (GAP), The Strategic Framework for FAO 2000-2015, Medium Term Plan, Rome.
- FAO, 2003a, Development of a Framework for Good Agricultural Practices, Committee on Agriculture, 7th Session, 31 March- 4 April 2003, Rome.
- Satıcı, M., 2004. İyi Tarım Uygulamaları, Türktarım, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Dergisi, Mayıs-Haziran 2004, Sayı: 157, s.31, Ankara.